

PĂRINȚI ȘI COPII REGALI ÎN TIMPUL MARELUI RĂZBOI

Ștefania DINU

Abstract: Married on December 29th 1892/ January 10th 1893, the princely and later royal couple Ferdinand and Maria welcomed their first child only nine months and five days after the ceremony: prince Carol, born at Peleş Castle, on October 16th 1893. He was followed by princess Elisabeta (October 11th, 1894), princess Marioara (January 9th 1900 – Gotha), prince Nicholas (August 3rd 1903), princess Ileana (January 5th 1909) and prince Mircea born in January 1913.

The issue of Romania's participation in the war in 1916 represented a stringent issue, exacerbated by the international pressures on the government from both belligerent sides. During the Crown Council in Cotroceni on 14th/27th of August 1916, this was finally settled by Romania's swearing allegiance to the Entente and thus formally entering the conflict.

After the death of prince Mircea and this political development, Queen Maria started her exile in Moldova together with her husband, king Ferdinand and the five remaining children. Her two daughters, Elisabeta and Marioara, used to accompany their mother in her interventions to deliver aid to starving soldiers arriving in Iasi, and having no appropriate facilities. Each of the two princesses came to supervise one hospital in the outskirts of Iasi. During the Great War, the Queen was an example for all her children, whom she inspired in providing public service and reassured of the final victory.

Keywords: Great War, royal children, front, the Queen Mary hospitals, the French and British military mission.

Căsătorii la 29 decembrie 1892 / 10 ianuarie 1893, cuplul princiar (și apoi regal) Ferdinand și Maria au avut primul copil la numai nouă luni și cinci

zile de la căsătoria lor, este vorba despre principele Carol, născut la castelul Peleş, pe data de 16 octombrie 1893. A urmat apoi principesa Elisabeta (11 octombrie 1894), principesa Marioara (9 ianuarie 1900 – Gotha), principele Nicolae (3 august 1903), principesa Ileana (5 ianuarie 1909) și principele Mircea născut în ianuarie 1913.

Copiii regali sunt copii „publici”, pentru că din momentul nașterii lor și până la cele mai mărunte gesturi din viața de zi cu zi, ei sunt urmăriți de toată lumea, și mai ales copilul care urmează a fi și moștenitorul tronului.

Așa cum scria regina Maria în amintirile sale:

„[...] copiii mei erau punctul central al vieții mele. Femeile din rasa mea sunt mame pătimăse și nu ne putem închipui lumea fără copii. Toată munca, toată străduința și năzuința noastră n-au alt țel decât de a-i modela potrivit idealului nostru, de a-i face fericiți și de a le pregăti un viitor frumos”¹.

Așadar, Maria își adora copiii, dar dragostea ei era inefficientă. Nu se putea hotărî să-și disciplineze copiii așa cum ar fi trebuit, deoarece chiar ea spunea:

„[...] nu aveam fire de pedagog. De fapt, mă trăgea inima să fiu prea îngăduitoare; am avut întotdeauna groază de orice fel de tiranie sau de constrângere și mi-a fost cu neputință să înving groaza ce aveam de a dojeni. Din nenorocire însă severitatea în doză prea mică e tot atât de primejdioasă pentru bunele rezultate ale educației ca și severitatea în doze prea mari. Mărturisesc că multe din dezamăgirile și chiar din dezastrele vieții mele pot fi atribuite acestei neputințe innăscute de a certa sau de a dezaproba”².

În ceea ce-l privea pe principele Ferdinand, Maria scria mamei sale că:

„Nando se ocupă de timbrele lui și de regulamentele militare lăsând educația copiilor în seama primei persoane care insistă să o facă. La el groaza de a nu face cumva ceva ce nu se cuvine îl împiedică să facă lucrurile pe care ar

¹ Maria Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. II, București, Editura Eminescu, 1991, p. 310.

² *Ibidem*, p. 310, 311.

trebui să le facă”³.

Principele Carol a fost răsfățat de toată lumea, de la rege și regină, până la servitorii care aveau grijă de el, și de la o vârstă fragedă a fost făcut să creadă că orice ordin va da, acesta va fi îndeplinit. Micul principe Carol era foarte inteligent, cititor asiduu și posesorul unei memorii deosebite. De asemenea, era dotat cu o imensă curiozitate naturală, care s-a transformat curând în pedanterie disprețuitoare.

„Era neobișnuit de interesat de toate lucrurile legate de regulamente, legi, interdicții și restricții – scria mama sa – aceasta se datora probabil faptului că petrecuse multă vreme cu unchiul său, a cărui specialitate era să instruiască”⁴.

În ceea ce privește pregătirea școlară a principelui Carol, din ordinul regelui Carol I, la sfârșitul anului școlar 1911/1912, s-a hotărât ca acesta să treacă examenul de absolvire al cursului liceal. Regele a instituit o comisie de examinare, compusă din toți profesorii principelui și anume: Gh. Adamescu (limba română), M. Blümel (limba germană), Marin Dimitrescu (istorie), E. Escouffier (limba franceză), Bogdan Ionescu (matematici), C. Litzica (limba latină și filosofie), G. Murgoci (fizică și chimie). Președinte al comisiei a fost desemnat profesorul C. Litzica, care era și directorul învățământului secundar și superior din Ministerul Instrucțiunii. Regele Carol a dorit un examen amănunțit, care să îmbine cele două secții liceale de real și de modern. De asemenea, examenul s-a desfășurat după regulamentele în vigoare, specifice examenelor de absolvire ale liceului. Lucrările de examinare s-au desfășurat la Sinaia în zilele de 26, 27, 28 și 29 iunie 1912, regele Carol I și tatăl principelui urmărind îndeaproape desfășurarea examenului. Materiile obligatorii la care principele a susținut examen au fost: limba română, matematici, științele fizico-naturale, limba franceză și disertația, iar pe lângă acestea, comisia l-a mai supus și la o probă de limba latină și germană, precum și la o probă orală de filosofie și istorie. În urma examenului, principele a obținut următoarele note: limba română (scris – 8, oral – 10), matematică (scris – 8, oral – 9), limba franceză

³ Hannah Pakula, *Ultima romantică. Viața reginei Maria a României*, Traducere de Sanda Ileana Racoviceanu, București, Editura Lider și Cartea pentru toți, 2003, p. 195.

⁴ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 313.

(scris – 8, oral – 10), științe fizico-naturale (scris – 8, oral – 9), limba germană (scris – 9, oral – 8), limba latină (scris – 7, oral – 7), disertația din istorie (scris –, oral – 10), filosofie (scris –, oral – 10). În urma notelor obținute, media generală a principelui a fost de 8,81⁵.

Confruntată însă cu probleme disciplinare serioase în privința lui Carol, Maria a luat hotărârea să-l trimită în februarie 1914 la Academia Militară de la Potsdam, în Germania, la regimentul tatălui său.

Principesa Elisabeta s-a născut la 11 octombrie 1894, și deși foarte drăgălașă în copilărie, Elisabeta a fost la rândul ei un „copil problemă”, fapt pentru care principesa Maria a angajat-o ca guvernantă pe Leile Milne, fostă guvernantă în familia ducelui de Connaught. Într-o scrisoare prin care se precizau detaliile angajării domnișoarei Milne, prințesa moștenitoare a discutat cu sinceritate problemele copilului și dificultățile cu regina Elisabeta, care se amesteca în toate.

„Este mai important să ai o influență bună asupra Elisabetei, decât să-i dai lecții; ea iubește tot ce este frumos, dar are prea puțină ambiție. Vei vedea că regina Elisabeta va fi foarte amabilă cu tine și, vai, nu am găsit încă nicio guvernantă care să n-o prefere pe ea în locul meu, pentru că este mult mai amabilă, dar în final asta nu duce la fericire reală”⁶.

Venirea domnișoarei Milne a reprezentat un lucru bun pentru principesă, dar avea dificultăți în a comunica cu Elisabeta, din cauza firii sale distante. „Elisabeta are o fire curioasă, cam rece și rezervată și se pare că este capabilă să-i țină pe oameni la distanță într-un mod foarte neplăcut”⁷.

Când principesa Elisabeta a împlinit 18 ani, împăratul Wilhelm al II-lea a dorit să o căsătorească cu unul din fiii săi, deși Maria se temea însă că fiica ei cea mare, obișnuită cu libertatea de la curtea română se va împotrivi rigidității de la curtea germană. Totuși, la insistențele principelui Ferdinand și ale regelui Carol I, care au fost flatați de perspectiva unei astfel de căsătorii, principesa Maria a aranjat ca Elisabeta să-l întâlnească pe principele Adalbert la München. Fiul împăratului german, nu a fost însă impresionat, lucru ce nu a surprins-o pe Maria, care-i scria mamei sale că „bărbații tineri nu o plac pe Elisabeta, este prea inteligentă și prea

⁵ ANR, Fond Casa Regală - Regele Carol al II-lea, dosar I 16, f. 1f/v, 2 f/v.

⁶ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 188.

⁷ *Ibidem*, p. 189.

tăcută, nu destul de veselă, un fel de statuie vie”⁸.

Cea de-a doua fiică – principesa Marioara (numită în familie Mignon) – s-a născut la 9 ianuarie 1900 și era la polul opus principesei Elisabeta – adică era lipsită de răutate și de dorințe materiale. Despre Marioara, regina Maria obișnuia să spună că era „copilul zbuciumului meu” și că „era toată numai zâmbete și blândețe; se mulțumea cu orice, se învoia cu supunere la toate jocurile celorlalți, fără a arăta vreodată dorința de a porunci sau de a domina”⁹.

La nașterea Marioarei, Maria se mai maturizase și era deja un alt părinte. Întotdeauna își adorase copiii, dar, pe măsură ce treceau anii, a învățat să se impună în educația lor.

Ultima fiică a cuplului Ferdinand și Maria a fost principesa Ileana, născută la 5 ianuarie 1909. Principesa Ileana era numită de mama sa „copilul sufletului meu” și a venit pe lume într-un moment în care principesa moștenitoare nu mai era așa de tânără (avea 35 de ani), „eram o ființă conștientă, caracterul meu ajunsese la maturitate”¹⁰.

Ileana a fost copilul cel mai ușor de crescut pentru regina Maria, deoarece „Ileana era binecrescută de la natură. Ileana se născuse cu legea în ea însăși și nu trebuia niciodată să o înveți diferența dintre bine și rău; Ileana știa”¹¹. Ileana avea de asemenea și un alt dar, care s-a manifestat de la o vârstă foarte fragedă și de care mama ei era foarte încântată – „savoir faire” – social, fiind singura dintre cele trei fete care moștenise ușurința și talentul mamei sale de a aplana conflictele vieții de la curte. Principesa Ileana, spre deosebire de frații și surorile ei avea un respect și o admirație fără margini pentru covârșitoarea personalitate a mamei sale, trăind toată viața sub imperiul ei, cu cea mai mare adorație și supunere. „Fuseserăm întotdeauna foarte apropiate – scria Ileana în amintirile sale – înțelegerea dintre noi fusese desăvârșită. Pe lângă că eram mamă și fiică, în relația noastră eram și prietene și ceva mai mult: aveam aceleași gusturi și idei, aceleași idealuri”¹².

Principesa Ileana avea o mare admirație și pentru tatăl său, regele

⁸ *Ibidem*.

⁹ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 314.

¹⁰ *Ibidem*, p. 316.

¹¹ *Ibidem*, p. 317.

¹² Ileana, Principesă de România, Arhiducesa de Austria, *Trăiesc din nou*, traducere de Agra Baroti Gheorghe, București, Editura Humanitas, 1999, p. 227.

Ferdinand, care în viața privată era un om delicat, timid, un om de bibliotecă, cu un acut și perspicace simț al nuanțelor.

„Mi-l amintesc mai ales la Sinaia, pentru că acolo îndatoririle sale de rege erau ceva mai puțin riguroase și astfel puteam să-l vedem mai mult. Dar să nu vă imaginați că viața era vreodată simplă sau că nu existau îndatoriri sau telefoane de la miniștri, chiar și la Sinaia. De multe ori erau date peste cap, planurile noastre, ale copiilor, din cauza câte unui ministru care venea să se consulte cu părinții mei”¹³.

Tot despre tatăl său, Ileana spunea că „deși era foarte rezervat față de copiii săi, tata avea o înțelegere lăuntrică pe care, inconștient m-am bazat întotdeauna, chiar și în probleme mărunte. Era neobișnuit de modest și rareori își dorea ceva pentru el”¹⁴.

Ultimul copil al cuplului Ferdinand și Maria s-a născut în ianuarie 1913, dar el nu a trăit, murind de febră tifoidă (noiembrie 1916), cu două luni înainte de a împlini patru ani.

Problema intrării în război în anul 1916 era una stringentă și presiunile care se făceau asupra României din partea celor două tabere au dus la Consiliul de Coroană de la Cotroceni din 14 / 27 august 1916, care a hotărât intrarea României în Marele Război, de partea Antantei.

Regele a ținut să precizeze că, pentru a lua o asemenea decizie a trebuit să se învingă pe sine (aluzie la faptul că intra în război împotriva țării în care s-a născut), fiind călăuzit numai de interesele superioare ale României. În aceste momente grele, regina Maria a fost alături de regele Ferdinand, sprijinindu-l în decizia pe care o luase. Astfel, în amintirile sale, regina Maria scria următoarele:

„[...] vedeam de mult că ceasul se apropia și că Nando, nu putea fi scutit de îngrozitoarea jertfă ce trebuia neapărat să o facă; încercai cu toată dragostea mea să-l ajut să privească în față cea mai mare durere a vieții lui, lupta împotriva țării lui natale; în adevăr, a fost o jertfă covârșitoare, dar, a făcut-o pentru că

¹³ *Ibidem*, p. 152.

¹⁴ *Ibidem*, p. 153.

înainte de orice, el era regele țării, un bun român, și ajunsese să creadă și el că așa e mai bine”¹⁵.

Referitor tot la acest moment, principesa Ileana scria în amintirile sale:

„[...] nu înțelegeam mare lucru, ascultând pe mama vorbind de războiul care începuse, azi însă știu, ce rol a jucat în anii de neutralitate, pentru că ea putea să spună, ceea ce tata nu putea să spună. Foarte puțină lume a înțeles în ce fel minunat se completau tata și mama în o mie și unul de lucruri; ceea ce tata nu putea spune fiindcă era regele, și ar fi căzut greu în viața politică, mama putea spune sus și tare fără teamă; dacă lumea o critica nu compromitea politica țării”¹⁶.

Așadar, cu toate prilejurile, regina Maria declarase – că nu iubește neutralitatea, iar hotărârile regelui de a scoate țara din această stare, și de a intra în război de partea Antantei, nu a făcut decât să îi umple inima de bucurie și să declare următoarele, la ieșirea regelui din sala de consiliu: „Domnilor, nimeni dintre dumneavoastră, nu își dă atât de bine seama ca mine, cât îl costă pe el aceasta. Sunt mândră de el, și la fel trebuie să fie și România”¹⁷.

Astfel, în seara zilei de 14 / 27 august 1916, ministrul României la Viena, a prezentat ministrului de externe al Austro-Ungariei, declarația de război a României, din care se degaja dreptul poporului român de a lupta pentru eliberarea provinciilor istorice ținute cu forța în cadrul monarhiei habsburgice, și de a asigura unirea acestora cu patria mamă. A doua zi, dimineața a fost difuzată *Proclamația către țară*, semnată de regele Ferdinand și de membrii guvernului și în care se arăta:

„[...] războiul care de doi ani a închis tot mai strâns hotarele noastre, a zdruncinat adânc vechiul așezământ al Europei și a învederat că pentru viitor, numai pe temeiul național se poate asigura viața pașnică a popoarelor”¹⁸.

În noaptea de 14 / 15 august 1916, armata română s-a avântat peste crestele Carpaților, trecând la eliberarea fraților din Transilvania. Numai că,

¹⁵ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 65.

¹⁶ Maica Alexandra, *Amintiri despre părinții mei*, în *MI*, mai, 1996, p. 45.

¹⁷ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 338.

¹⁸ *ANR*, Fond Casa Regală-Regele Ferdinand, dosar 19/1916, f. 1, 2.

ajutorul material, precum și sprijinul militar indirect, promise de Antantă nu au fost cele convenite prin convenția militară din 4 / 17 august 1916; de asemenea, operațiunile militare pe alte fronturi – mai ales în Bucovina și zona Salonic – nu au fost desfășurate pentru a sprijini ofensiva românească, sprijinul trupelor rusești pe frontul din Dobrogea fiind insuficient.

Înainte de părăsirea Bucureștiului, în perioada când locuia la Buftea, în palatul principelui Barbu Știrbei, regina consemna în *Povestea vieții mele*, că ori de câte ori sosea acasă, bucuria ei era să stea cu cei doi copiii mai mici: Ileana și Mircea, „care făceau tot felul de jocuri în marele salon, de jos de la Buftea”¹⁹. Numai că, înainte de părăsirea Bucureștiului de către familia regală, a avut loc o mare tragedie, moartea micului prinț Mircea, care contactase virusul febrei tifoide. Mircea s-a stins din viață în ziua de 2 noiembrie 1916, la Buftea, fiind înmormântat în biserica de la Cotroceni, moartea sa producând reginei o durere incomensurabilă.

„Sicriul mic pe care îl învelisem cu o bucată de brocart vechi roșu cu aur – scria regina – a fost coborât sub lespezile bisericii. Îngenunchiai alături de deschizătura căscată. În mine parcă murise tot, și când pașii iarăși în lumina zilei, mă simțeam ca o stafie și toate chipurile ce mă priveau îmi păreau că sunt ale unor stafii. Lumea întregă era moartă”²⁰.

Despre moartea lui Mircea, principesa Nadeje Știrbei consemna:

„Micul prinț Mircea, bietul de el, a murit astă-seară la 10, mi-e așa de milă de părinți, să sperăm că veștile de pe front sunt bune, astfel încât, măcar grija asta să fie mai mică. Ceremonie tulburătoare în cea mai mare intimitate, biata regină și regele sunt sfâșiați de durere. Înmormântare la Cotroceni în capelă, încă o zi îngrozitoare pentru bieții părinți”²¹.

La scurt timp după moartea lui Mircea, la data de 12 / 25 noiembrie 1916, familia regală a fost nevoită să părăsească Palatul Cotroceni și

¹⁹ Maria Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, traducere din limba engleză de Margareta Miller Verghe, ediție îngrijită și note de Ioana Cracă, Editura Eminescu, București, 1991, p. 83.

²⁰ *Ibidem*, p. 90.

²¹ Nadeja Știrbey, *Jurnal de prințesă (1916-1919)*, Editura Istoria Artei, București, 2014, p. 26

Bucureștiul, pentru a se retrage la Iași. „Chinul ce mă aștepta – nota regina Maria – era despărțirea de Cotroceni. Casa care fusese a mea 23 de ani; casa pe care o înfrumusețasem și o împodobisem, casa cu care mă mândrisem și pe care o iubeam”²².

Durerea cea mare a reginei era aceea că părăsea și proaspătul mormânt al ultimului ei fiu – principele Mircea: „[...] te-am părăsit numai pe tine dintre toți copiii; pe tine cel mai mic, te-am lăsat singur! Mititelule Mircea, poate că ești mult mai puțin stingher decât biata ta mamă pribeagă, care nu îndrăznește să rămână de pază lângă mormântul tău”²³.

La plecarea de la Cotroceni, regina Maria a lăsat intendentului Steinbach o mică scrisoare, care suna astfel: „Nu știi cine va locui în această casă pe care am iubit-o. Singura mea rugă este să nu se ia florile de pe noul mic mormânt din biserică”²⁴.

Așa și-a început regina Maria pribegia în Moldova alături de soțul ei regele Ferdinand și de ceilalți cinci copii: principele Carol, principele Nicolae, principesele Elisabeta, Marioara și Ileana. Ajunsă la Iași, după aproape două săptămâni petrecute în tren, reginei și copiilor li s-a găsit o locuință – casa Comandamentului Militar. Până să se stabilească în această nouă locuință, regina mergea în oraș însoțită de aghiotantul ei, generalul Ernest Ballif și de câte unul din copii:

„Nicky – scria regina – mi-a fost o mare mângâiere în tot timpul de restriște. Avea totdeauna un haz atât de înviorător și era atât de plin de viață. Orice lucru îi făcea plăcere și ne menținea curajul cu nostimadele lui. După el se ținea veșnic un cocker negru, un animal blând și răbdător, pe care istețul copil îl învăța tot felul de năzdrăvăni”²⁵

și regina continua: „Nicky era nelipsit de lângă mine, lua parte din toată inima la tot ce făceam și era gata pentru orice întâmplare. Sufletul lui era prea tânăr ca să fie covârșit de durere”²⁶.

²² Maria Regina României, *op. cit.*, p. 106.

²³ *Ibidem*, p. 107.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 109.

²⁶ *Ibidem*, p. 111.

Despre noua locuință din Iași, casa Comandantului Militar, regina spunea că era o casă mare, încăpătoare, nu prea frumoasă, dar în condițiile grele de atunci era necesară și regina a început să o amenajeze, pentru a putea fi cât mai plăcută. Camera principesei Ileana dădea în camera reginei „și aceasta era pentru mine o mângâiere”²⁷.

Evenimentele care au urmat: ocuparea Bucureștiului de către germani la 23 noiembrie / 6 decembrie 1916, condițiile grele de viață din capitala Moldovei, lipsurile de tot felul, iarna grea a anului 1916 / 1917 au determinat-o pe regină să se îndoiască puțin de puterea ei de a trece peste acele momente, deși se considera o persoană puternică.

Retragerea familiei regale la Iași, a fost consemnată și de către Ella Filitti în jurnalul său, la 13 noiembrie 1916, în timp ce ea și familia sa s-au retras la Botoșani. Ella, care trăia o frumoasă poveste de dragoste cu principele Carol, era tristă și îngrijorată pentru că principele nu-i scria, erau departe unul de altul, iar la Botoșani începuse să ningă, ceea ce a făcut-o pe Ella să noteze cu nostalgie:

„[...] aici a nins formidabil. Vederea acestui alb frumos, în aceste clipe, m-a făcut să mă simt cumplit de tristă. Ce fericiți eram altădată când așteptam zăpada cu nerăbdare, ca să ne ducem la curse la Sinaia. Doamne ce deosebire! Aceeași zăpadă care ne distra atât, pe care o doream și o iubeam, acum ne umple sufletul de grijă, căci ne gândim la toți acești viteji dragi aflați acolo în frig, luptând și dându-și viața ca să-și salveze țara. Niciodată nu vom putea cinsti memoria acestor eroi, care au luptat și luptă împotriva unui dușman ce le e superior. De ce nu pot fi printre ei? Ce război îngrozitor”²⁸.

Singura alinare a reginei erau copiii care: „[...] se bucură că mă au lângă ei și mie îmi face bine să fiu cu ei. Au început să se obișnuiască cu noile împrejurimi”²⁹.

În ziua de 6 decembrie 1916, de Sfântul Nicolae, ziua onomastică a țarului Nicolae al II-lea și a principelui Nicolae – Nicky, regina s-a dus la Mitropolie la un *Te-Deum*, unde slujba a fost bine organizată, o parte din

²⁷ *Ibidem*, p.112.

²⁸ *Povestea unei iubiri. Jurnalul Ellei Filitti adnotat de principele Carol*, traducere din franceză Georgeta Filitti, Editura Corint, 2015, p. 60-61.

²⁹ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 129.

rugăciuni fiind rostite în rusește. După dejun, suverana a făcut o plimbare cu fiul său Nicolae, în automobilul acestuia „bébé Peugeot”, poreclit „Bambino”.

„Nimic nu-i place mai mult decât să mă ia cu dânsul, și trebuie să mărturisesc că acest nevinovat fel de a petrece mă încântă [...] Pornirăm, cu Ileana pe genunchii mei, să vizităm pe ofițerii noștri răniți, care acum sunt îngrijiți în spațiul Crucii Roșii. Nicky le aduse prăjitura lui de ziua onomastică. Aici văzurăm și pe tânăra eroină Ecaterina Teodoroiu. Apoi lăsai pe Ileana în grija lui Nini, iar Nicky și cu mine ne urmarăm colindul prin oraș, în Bambino, care nu se purta totdeauna așa cum s-ar fi convenit. Furăm nevoiți să ne oprim de câteva ori în mijlocul unor străduțe necunoscute, ceea ce făcea să se adune în jurul nostru o mulțime de copilași evrei, care rămâneau cu ochii căscați la noi, până puteam iarăși porni”³⁰.

Lupta reginei Maria pentru punerea la punct a spitalelor și a serviciului de ambulanță a fost una aprigă, ea reușind în cele din urmă să obțină numirea doctorului Jean Cantacuzino ca șef al departamentului de organizare sanitară,

„organizare care se afla într-o stare haotică, în timp ce tifosul exantematic se răspânda în mod îngrozitor. Intrigile politice se înteteau mereu și cu toate că, la un moment dat, socotisem numirea lui ca un lucru câștigat, văzui deodată că mă înșelasem și că trebuia să iau lupta de la început. Aceasta mă duse aproape la marginea deznădejdiei. De ce să se amestece în toate politica și dușmăniile personale?”³¹.

Regina a organizat serviciul de ambulanțe „Regina Maria”, sub conducerea lui Jean Chrissoveloni, însă spre surprinderea ei, armata dorea să-i rechiziționeze automobilele de ambulanță și să le amestece cu cele ale unităților militare, ceea ce ar fi însemnat sfârșitul muncii de organizare a acestui serviciu. Ajunsă la capătul puterilor, reginei nu-i mai rămânea decât prezența copiilor și petrecerea unor clipe liniștite alături de ei. Principesa Ileana, pe atunci în vârstă de opt ani, încerca să-i aducă mângâiere, regina scriind că „este un copil dragălaș, încântător, cu o inimă uimitor de iubitoare pentru vârsta ei”³².

³⁰ *Ibidem*, p. 125.

³¹ *Ibidem*, p. 155.

³² *Ibidem*, p. 158.

De altfel, în însemnările sale *Trăiesc din nou*, principesa Ileana își amintea referitor la perioada Marelui Război că situația în Moldova era dramatică: erau la Iași mai mult de 300.000 de refugiați, se găsea foarte puțin combustibil, mâncarea nu era de ajuns, epidemiile de tifos și febră tifoidă bântuiau, iar în spitale erau câte doi sau trei pacienți într-un pat.

„Ani de-a rândul – scria principesa Ileana – am revăzut în coșmare «procesiunea» funerară pe care de atâtea ori am văzut-o pe când eram copil, în Iași: calul costeliv trăgând o căruță obișnuită, în care fuseseră stivuite cadavre. În partea din față a căruței era așezată o scândură grosolană, formând astfel o banchetă pe care stătea, alături de un preot în odăjdiile lui, și un soldat trompetist. Într-o zi când căruța a trecut prin dreptul geamului nostru, m-am uitat la ea, întrebându-mă cum putea un biet animal slăbănog să tragă după el o încărcătura atât de grea. Dar deodată calul s-a oprit și s-a prăbușit mort între osii. Căderea lui a provocat răsturnarea căruței, și cadavrele goale s-au răspândit țepene pe stradă. Îmi mai amintesc cum cavaleriștii din garda noastră s-au grăbit să dea ajutor, în timp ce mă îndepărtam de lângă fereastră, alergând să caut mângâiere lângă căluțul de lemn pe care îl adusesem de la București; fusese jucăria favorită a frățiorului meu Mircea, care murise cu o lună înainte ca noi să fim nevoiți să plecăm de acasă”³³.

Alte amintiri ale principesei, de această dată mai frumoase, erau legate de faptul că urmărea munca mamei și a surorilor sale în spitale, prilej cu care s-a împrietenit cu colonelul Anderson, șeful Crucii Roșii americane în România, fiind foarte mândră să fie interpretă atunci când distribuia provizii și organiza acțiuni de binefacere în orașe și sate. Ofițerii americani și englezi cu care tânăra principesă se împrietenise au fost, conform însemnărilor ei, principala cauză pentru care ea nu a mai crezut în Moș Crăciun. Iată cum relatea principesa această amintire:

„[...] ca să nu fiu dezamăgită că nu voi primi cadouri, părinții îmi spusese că Moș Crăciun nu va putea trece peste liniile germane ca să vină la Iași; așa că am împrăștiat această veste printre prietenii mei, soldații englezi și americani, cu ocazia unei petreceri de Crăciun la care fusesem invitată. Ei au fost cam șocați la auzul unei asemenea vești și mi-au spus că erau siguri că greșeam; erau siguri că Moș Crăciun va reuși să treacă de nemți. În noaptea aceea, în

³³ Ileana Principesă de România, Arhiducesă de Austria, *op. cit.*, p. 36, 37.

dormitorul nostru înghesuit, m-am trezit auzind niște zgomote înăbușite și, privind pe furiș, printre gene, am văzut câțiva dintre prietenii mei ofițeri umplând un ciorap cu cadouri pentru mine, în timp ce mama îi privea. Deodată mi-am dat seama că niciodată nu a existat un Moș Crăciun, că familia mea îmi umplea dinainte ciorapul cu cadouri; dar m-am gândit că și acum trebuia să mă port ca și cum nu aș fi știut de acest lucru. Așa că am rămas cuminte în pat, prefăcându-mă că dorm, până când au plecat, și apoi am adormit de-a binelea”³⁴.

A doua zi dimineța, principesa a găsit în ciorap pungi de tutun, o tabacheră din lemn, o monedă din aur, o ciocolată, steluțe englezești și americane.

„Mi-au plăcut toate – nota principesa – în ciuda dezamăgirii pe care o simțeam pentru că nu mai puteam crede în Moș Crăciun, dar am avut grijă să le spun ofițerilor mei că, într-adevăr Moș Crăciun a venit. Acum sunt sigură că ceea ce le-am spus era mai adevărat decât credeam atunci, pentru că efortul pe care acești oameni plini de tot felul de griji și neliniști l-au făcut pentru o fetiță străină dintr-o țară străină lor, se găsea cu siguranță, adevăratul înțeles al Crăciunului”³⁵.

În ceea ce îl privește pe principele Carol, în vârstă de 23 de ani, acesta se afla împreună cu regele Ferdinand la Cartierul General de la Zorleni, însă acolo, spunea regina Maria,

„[...] viața era prea uniformă și el are prea puține de făcut și dorește aprig să aibă de lucru. Trebuie să chibzuim astfel încât Carol să fie mereu într-un alt loc pentru ca inspectând, cercetând, să poată vedea totul de aproape. De asemenea, să-i dau să ducă rufărie și provizii pe la diferitele regimente. E mare și e bine să vadă cum stau lucrurile”³⁶.

Cele două fiice, principesele Elisabeta și Marioara, o însoțeau întotdeauna pe mama lor, atunci când mergea să împartă provizii soldaților flămânzi care se aflau în oraș și care hoinăreau fără să aibă un adăpost și posibilitatea de a locui undeva. După venirea primăverii și topirea zăpezilor, regina însoțită de copiii săi a reușit să iasă din oraș și să meargă să împartă

³⁴ *Ibidem*, p. 37, 38.

³⁵ *Ibidem*, p. 38.

³⁶ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 163.

ajutoare regimentelor încartiruite în diverse sate, unde situația era tragică: colibe dărăpănate, soldați bolnavi și zdrențuiți, frig, foamete și boală. Regina, cu mașina plină de provizii, donație a Crucii Roșii Engleze, le împărțea ceai, pesmeți, zahăr, săpun, tutun. Ofițerii primeau un ceai de o calitate mai specială, ciocolată, țigări, iar cei mai grav bolnavi primeau rom, cognac și medicamente. Regina nota în *Povestea vieții mele* că principesa Mignon, într-una din aceste deplasări, a fost îndurerată de tot ceea ce a văzut, însă

„copiii mei mă însoțesc fără a se tângui. Au început să se obișnuiască cu această grozavă stare de lucruri și învață să-și stăpânească firea, să nu se înfioare în fața acestor priveliști care îți sfășie inima. Dar văd uneori cum un val de spaimă trece prin ochii albaștri, blajini ai Mignonei. Ea are însă o inimă vitează și bună și este gata să facă pentru nenorociți tot ce-i stă în putință”³⁷.

În data de 28 februarie / 13 martie 1917, regina Maria a primit de la principele Barbu Știrbei vestea izbucnirii revoluției în Rusia, ceea ce a făcut ca îngrijorarea ei să sporească, mai ales la vestea că țarul Nicolae al II-lea ar fi abdicat. Cu toate acestea, regina Maria a continuat munca de ajutorare a celor din mahalalele sărace ale orașului, a soldaților, prizonierilor (germani, unguri, austrieci). Referitor la principele Carol, regina Maria a alcătuit împreună cu generalul Ernest Ballif, un plan amănunțit pe baza căruia Carol avea să fie trimis dintr-un loc în altul, pentru a împărți daruri: „doream ca fiul meu să fie tot mai cunoscut și mai iubit”³⁸.

În atare condiții momentele de relaxare ale suveranei erau plimbările călare, pe caii săi preferați, unul dintre ei fiind Ardeal, un pursânge alb. La aceste plimbări o însoțea principesa Ileana, pe calul ei Tango: „[...] se ține foarte dreaptă în costumașul ei de cazac și poartă o căciulă înaltă de astrahan gri; e un copil viteaz și drăgălaș”³⁹.

Printre activitățile de binefacere, regina Maria își rezerva timp să și scrie, binecunoscuta carte *Țara mea*.

„Am citit lui Nicky un capitol abia terminat – scria regina – în care descriu grădina noastră de la Cotroceni și vechea biserică. Pe când vorbeam de

³⁷ *Ibidem*, p. 172.

³⁸ *Ibidem*, p. 180.

³⁹ *Ibidem*.

Mircea, Nicky deodată își aruncă brațele în jurul gâtului meu și izbucni în plâns. Nu-mi închipuiam că această amintire îl va mișca atât. Am stat multă vreme mană-n mână, vorbind despre Mircea și despre tot ce pierdusem”⁴⁰.

În ziua de Paște a anului 1917, departe de Cotroceniul iubit, regina a petrecut dimineața ducând mâncare recruților din taberele de la Copou, pe care i-a găsit într-o stare nu prea bună, după care a fost împreună cu copiii săi într-o zonă a orașului de unde a cumpărat lucruri pentru bătrânii de la Comisariat, pe care îi numea „flămânzii mei”. Pe lângă cărțile la care lucra, regina Maria scria și articole pentru ziarul lui Nicolae Iorga – „Neamul Românesc”. Regina consemna faptul că articolele sale erau foarte prețuite, fapt care a surprins-o și pe ea:

„[...] eu care niciodată nu scrisesem și care la drept vorbind aveam o idee prea puțin bună despre darurile mele intelectuale. Ei bine, se vede că în ziua de azi se întâmplă lucruri neașteptate. De câtva timp sunt privită cu îngăduință de acest mare om. Să vedem cât va ține asta”⁴¹.

Regina Maria împreună cu copiii săi a continuat să viziteze satele din împrejurimile Iașului, unde se aflau spitalele care purtau numele ei:

„[...] doctorii au încercat să mă convingă să port mănuși de cauciuc când umblu printre bolnavii de tifos, dar eu mă împotrivesc pentru că toți soldații îmi sărută mâna și nu pot să le dau să sărute o mănușă de cauciuc”⁴².

În vara anului 1917, cu toate victoriile Armatei Române de la Mărăști, Mărășești și Oituz, ofensiva germanilor și retragerea rușilor puneau realmente România în pericol, prin posibilitatea ocupării teritoriului de către inamic. Pentru că satul Ghidigeni era aproape de graniță, iar principesele Mignon și Ileana se aflau acolo, regina s-a îngrijorat și mai mult. Principesa Mignon lucra în spitalul de la Ghidigeni, iar faptul că a trebuit să plece a întristat-o enorm.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 184.

⁴¹ *Ibidem*, p. 213.

⁴² *Ibidem*, p. 214.

„Era cât se poate de fericită acolo – scria regina – ba chiar începuse să slăbească. Mignon avea nevoie de o oarecare libertate și de a fi câtva timp depărtată de casă pentru a-și putea dezvolta personalitatea. Are o fire prea blajină și ajunge de la sine roaba tuturor”⁴³.

În apropierea orașului Roman, regina a vizitat un sat unde era o casă mare țărănească, în care erau găzduiți 13 copii.

„Câțiva dintre copii aveau un farmec căruia nu te puteai împotrivi, mai ales doi dintre băieții. De câte ori văd câte un băiețuș între patru și cinci ani, simt o dorință nestăpânită de a-l strânge la pieptul meu. Le-am dat bomboane și câte o cruciuliță de purtat la gât”⁴⁴.

La data de 15 august / 28 august 1917, la un an de la intrarea României în război, zi care coincidea și cu ziua onomastică a suveranei, Sfânta Maria Mare, aceasta s-a aflat la Iași, alături de principele Carol întors de pe front, de principesa Elisabeta, care nu se simțea bine din cauza oboselii, de Ileana și Nicolae. În aceeași zi, regina a plecat la Coțofănești, unde avea o căsuță construită deasupra spitalului „Regina Maria”, unul dintre cele mai mari. A fost însoțită de principele Nicolae și de generalul Ernest Ballif.

„Lui Nicky – nota regina – îi plăcea căsuța mea tot atât de mult ca și mie. Cu mare înfrigurare îmi ajută să-i dau o înfățișare plăcută, împodobind-o pe cât ne-a fost cu putință cu scoarțe țărănești și olărie în culori vii. Nicky era un tovarăș neprețuit și petreceam împreună de minune. Se împrietenise cu toți, cunoștea pe toată lumea din preajma noastră și se arăta folositor în felurite chipuri”⁴⁵.

Peste câteva zile a ajuns la Coțofănești și principele Carol, care nu se simțea bine, în timp ce principesa Mignon se îmbolnăvisese „de gălbinare” la Ghidigeni și se simțea foarte rău. Principesa Elisabeta era la Iași, Mignon la Ghidigeni, Carol era pe cale să se îmbolnăvească și el și la fel și principele Nicolae care „era galben ca un canar și mult mai astâmpărat decât e el de obicei. Iată-l și pe el bolnav de gălbinare. Asta-i prea de tot. S-au îmbolnăvit toți copiii

⁴³ *Ibidem*, p. 233.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 258.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 269.

mei deodată și în locuri diferite, deși merge vorba că gălbinarea nu e molipsitoare”⁴⁶.

La sfârșitul lunii august 1917, copiii reginei se aflau găzduiți în conacele unor cunoscute familii boierești din Moldova. Princesesa Ileana se afla la Deleni lângă Hârlău, la conacul principelui Grigore Ghica, unde regina a vizitat-o, fiind impresionată de faptul că mica Ileana se integrase foarte bine în atmosfera familiei.

„Prințul Ghica – scria regina Maria – era un boier de modă veche, dușmanul oricărei inovări și trăia o viață singuratică. Fetița mea era tratată cu cea mai desăvârșită ceremonie, și la masă era așezată după cum cerea rangul ei, în capul mesei, cinste pe care o primea cu cea mai mare bunăvoință”⁴⁷.

Principele Nicolae se afla la Maxut, conacul familiei Polizu, familie care avea doi fii, de vârsta principelui. Viața la conac era plină de voie bună, nu foarte protocolară, principele fiind răsfățat de toți membrii familiei și de musafirii prezenți la conac. „Toată lumea era la ordinele lui, căci Nicky, deși era subțirel ca un spiriduș, avea mare poftă de mâncare. La Macsut îi dădeau bunătați de tot felul”⁴⁸. Princesesa Elisabeta se afla la Stânca, la conacul familiei Dimitrie Greceanu și regina, în momentele când se putea desprinde de îndatoririle ei, se ducea să-i viziteze.

În toamna anului 1917, regina Maria a primit vizita lui William T. Ellis, om politic, scriitor și critic american, despre care spunea că este un om plăcut, vioi, care a călătorit mult în diverse zone și mai ales în Rusia, despre care avea o părere îngrozitoare. La rândul său, William T. Ellis a fost impresionat de regina Maria, prin curaj, iubire de țară, credința în victoria finală, și nu în ultimul rând prin frumusețe, eleganță și rafinement, calități care erau imediat percepute de toți cei care veneau în contact cu suverana României. Impresiile pe care i le-a făcut România și regina ei au fost încredințate de omul politic american William T. Ellis, celebrei reviste *The Century Magazine*, sub titlul *Rumania's Soldier Queen* / „Regina Soldat” a României. William T. Ellis nota că:

⁴⁶ *Ibidem*, p. 275.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 281.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 282.

„Ajungând la Iași, la ora unu dimineața, am fost primit în seara aceleiași zile pentru un interviu de patruzeci de minute, chiar înainte de vizita Majestății Sale pe front timp de o săptămână, unde, la cererea ei, am urmat-o mai târziu. Am fost îndrumat să merg către un colț al camerei, unde se afla un divan oriental, pe care Majestatea Sa stătea așezată între perne și în timp ce ea a vorbit, a fost posibil să-i evaluez aspectul. Regina era toată îmbrăcată în gri, o rochie destul de largă, moale, cu un design simplu și clar, în timp ce pe cap avea o tocă gri, cu o bandă de flori gri în jurul ei. Purta un șirag de perle, cercei de perle, care făceau pereche cu o alta perlă de pe degetul ei. Ținuta de culoare gri se armoniza cu ochii ei albastru-gri. În timp ce vorbeam a apărut prințul Nicolae în vârstă de paisprezece ani, în costumul de cercetaș, pentru a-i spune mamei sale noapte bună și rămas bun. Un tânăr voinic, care a venit să-i dea reginei o caldă îmbrățișare, pentru că urma să plece pentru o săptămână și care a declarat deschis că ar vrea să meargă în America, așa și cum alți cercetași din România speră să o facă, pe durata războiului. Mai târziu am fost prezentat principesei Elisabeta, fiica cea mare, care este de asemenea, în fruntea muncii pentru copii. Ulterior, m-am întâlnit cu prințul moștenitor Carol și prințesele Marioara și Ileana”⁴⁹.

Până la sfârșitul războiului viața părinților și copiilor regali s-a desfășurat între front, vizite în spitale, ajutorarea soldaților, răniților, săracilor, orfanilor, petrecerea sărbătorilor de Crăciun și Paști, aniversări ale zilelor de naștere și de căsătorie. De exemplu, cu prilejul Crăciunului anului 1917, principesele au împodobit un pom de Crăciun și au dat un ceai pentru francezii care au lucrat alături de ele în spital. Regina își amintea:

„Rugarăm pe Enescu să ne cânte, ceea ce și făcu, executând în chip dumnezeiesc bucățile care ne plăceau cel mai mult. După masă avurăm o mică petrecere și oferirăm englezilor lucruri bune de mâncare și un plum-pudding mult prețuit de toți. Ileana servi cu solemnitate pe toți de-a rândul. De fapt Ileana dragă are mult succes. Membrii Misiunii engleze sunt îndrăgostiți de ea. În asemenea împrejurări Nicky e deosebit de vesel și se înfruptă fără jenă, din bunătațile pe care le servește musafirilor noștri”⁵⁰.

La 10 ianuarie 1918 regele Ferdinand și regina Maria au sărbătorit 25 de ani de căsătorie, prilej cu care regina nota în memoriile că:

⁴⁹ «*Regina Soldat*» a României, în „The Century Magazine”, 1918, <http://www.tkinter.smig.net/QueenMarie/SoldierQueen/index.htm>.

⁵⁰ Maria Regina României, *op. cit.*, p. 340.

„Astăzi Nando și cu mine, mână în mână, ne mărturisim unul altuia că în ceasul de față în contra nenorocirilor noastre, sau mai bine zis, mulțumită lor, am ajuns cei mai temeinici prieteni din lume și că suntem legați de țara noastră așa cum nu e dat multor suverani să fie”⁵¹.

Au avut loc ceremonii, regele, regina și copiii primind diferite delegații de ofițeri francezi, englezi și ruși, demnitarii Curții, cărora li s-a oferit un mare dejun și apoi membrii guvernului, care de asemenea, au fost invitați la masă.

„Înainte de a se așeza la masă – își amintea regina – Nando decoră pe generalii Prezan, Văitoianu și Grigorescu și apoi Prezan, în numele armatei îmi oferi *Virtutea Militară*, clasa întâi, pentru felul neînfricoșat cu care mă amestecasesem printre oșteni. Mă simții foarte măgulită”⁵².

Activitatea sa neobosită a determinat Franța să o aleagă pe regina Maria, membră corespondentă a Academiei Franceze de Arte Frumoase. Referindu-se la acest moment, principesa Ileana relatează următoarele:

„[...] este interesant să amintesc faptul că, tocmai în acea epocă de mare înfrigurare, când eram înconjurați de inamici și părăsiți de aliatul din răsărit, a venit o telegramă din Franța, anunțând că mama fusese aleasă membră corespondentă la Institutul Franței – Academia de Arte Frumoase. Era prima dată de la fundarea Institutului Franței, când o femeie a fost onorată cu această distincție”⁵³.

În timpul Marelui Război, regina Maria a fost un exemplu pentru toți copiii ei, pe care i-a încurajat „să împărtășească mizeria poporului și a soldaților”. În atare context, și-a îndemnat fetele la acțiuni de binefacere, fiecare ajungând să răspundă de un spital. La intrarea României în Primul Război Mondial, principesa Carol ducea viața fără griji a unui tânăr care se bucura de cele mai mari privilegii. Trebuia doar să-și îndeplinească îndatoririle de ofițer,

⁵¹ *Ibidem*, p. 347.

⁵² *Ibidem*, p. 348.

⁵³ Maica Alexandra, *Amintiri despre părinții mei*, în *MI*, mai, 1996, p. 56.

îndatoriri ce nu erau deloc apăsătoare. Într-o scrisoare datată noiembrie 1916, mama sa îi reproșa ceea ce socotea ea o purtare frivolă, acuzându-l că ducea

„o viață de huzur, aplecat două ceasuri pe zi peste niște hărți, petrecându-ți tot timpul citind și conducând un automobil de lux, mâncând bine, dormind într-un pat moale, mergând în oraș pentru distracții, vizitându-ți prietenele ca în vreme de pace, bând ceai și pălăvrăgind despre cei care au căzut, în timp ce tu te lăfăi în fotoliu”.⁵⁴

Regina Maria recunoștea că vorbele sale erau „dure”, dar își implora fiul să-și facă datoria, să pună capăt vieții lui egoiste, „fiind acel pe care aș vrea să-l am, fiul care cred că ești în realitate”.⁵⁵ De asemenea, regina Maria îl acuza și pe regele Ferdinand că se juca cu viitorul fiului lor, ținându-l departe de front, unde ar fi avut prilejul să câștige dragostea armatei. Însă autoritățile care nu-i dădeau voie lui Carol să meargă pe front pentru a nu-și risca viața, i-au permis mai târziu să-și alcătuiască o unitate personală, Vânătorii de Munte (comandant onorific al Regimentului 8 vânători).

Regina Maria a avut o contribuție hotărâtoare la lupta pentru împlinirea idealului unității naționale a românilor. Mai mult decât atât, ea a fost conștiința vie a unității românești, simbolul încrederii în victoria finală.

Marele istoric Nicolae Iorga scria în amintirile sale că:

„Regina Maria a fost principalul resort moral al rezistenței cu orice preț, al rezistenței până la capăt. Pe fotografia pe care mi-a trimis-o de ziua numelui meu, stă scrisă această convingere absolut mistică, în faptul că «România se va ridica purificată din dezastru». Acest sens nu îl regăseai la nimeni din cei care aveau un rost în sforțările pentru a reface ceea ce așa de răsunător fusese pierdut”⁵⁶.

Un alt contemporan al reginei Maria, nimeni altul decât Ion I.C. Brătianu a spus într-un interviu acordat Agenției de presă „The Associated Press” că

⁵⁴ Paul al României, *op. cit.*, p. 22.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 24.

⁵⁶ Nicolae Iorga, *Regina Maria*, Editura Porțile Orientului, Iași, 1996, p. 95.

„regina Maria este pentru poporul român, marea suverană, care cu mult curaj l-a susținut pe regele Ferdinand, câștigând astfel afecțiunea poporului său. Personal, am pentru ea, cea mai mare admirație și cea mai profundă recunoștință și doresc poporului român ca mult timp să se poată bucura de ajutorul său”⁵⁷.

Demnă de consemnat este și mărturia lui Constantin Argetoianu, prea puțin dispus să-și admire contemporanii, și care scria:

„Oricâte greșeli va fi comis regina Maria, înainte și după război, războiul rămâne pagina ei, pagina cu care se poate făli, pagină care se va așeza în istorie la loc de cinste. O găsim în tranșee printre combatanți în rândurile înaintate, o găsim în spitale și în toate posturile sanitare, printre răniți și bolnavi. O găsim de față la toate adunările care încercau să facă puțin bine. Nu a cunoscut frica de gloanțe și de bombe, cum nu a cunoscut teama și scârba de molimă sau nerăbdarea față de eforturile așa de des inutile provocate de dorința ei de mai bine. Regina Maria și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile multiplei sale activități, dar înainte de toate, pe acela al îmbărbătării și al ridicării morale a celor ce trăiau în jurul ei, și aveau să hotărască, în cele mai tragice clipe, de soarta țării și a neamului. Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, regina Maria a întrupat și a întrupat frumos, aspirațiile cele mai înalte ale conștiinței românești. Prin modul cum a influențat în 1916, intrarea României în război, și din nou în 1918, când aproape numai mulțumită ei, regele Ferdinand nu a ratificat dezastruoasa pace de la București, regina – conchidea Argetoianu – s-a așezat ca ctitorită a României întregite și ca una din cele mai mari figuri ale istoriei noastre naționale”⁵⁸,

în timp ce Alexandru Marghiloman aprecia că „regina Maria a fost singura ființă care a crezut că sfârșitul războiului va fi așa cum a fost”⁵⁹.

Ștefania DINU,
Muzeul Național Cotroceni

⁵⁷ ANR, Fond Regina Maria, dosar 155/1917, f. 8.

⁵⁸ Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Editura Humanitas, 1997, p. 251.

⁵⁹ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, ediția a II-a, vol. III, București, Editura Machiavelli, 1995, p. 364.

Fig. 1 – Regina Maria pe front, *Muzeul Național Cotroceni*.

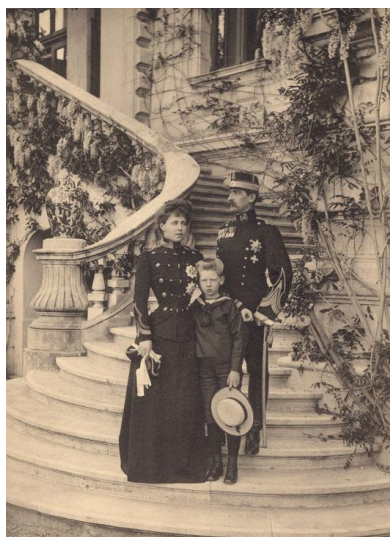

Fig. 2 – Principele Ferdinand, Regina Maria și Regele Carol I la Cotroceni, *Muzeul Național Cotroceni*.

Fig. 3 – Regele Ferdinand și Principele Carol, *Muzeul Național Cotroceni*.

PĂRINȚI ȘI COPII REGALI ÎN TIMPUL MARELUI RĂZBOI

Fig. 4 – Principesa Elisabeta și Mignon, Muzeul Național Cotroceni.

Fig. 5 – Regele Ferdinand și Nicolae, Muzeul Național Cotroceni.

Fig. 6 – Regina Maria și Principele Mircea, Muzeul Național Cotroceni.

Fig. 7 - Regina Maria și Ileana, Muzeul Național Cotroceni.

Fig. 8 – Regina Maria în uniformă de infirmieră, Muzeul Național Cotroceni.

Fig. 9 – Familia regală la Bicăz, Muzeul Național Cotroceni.